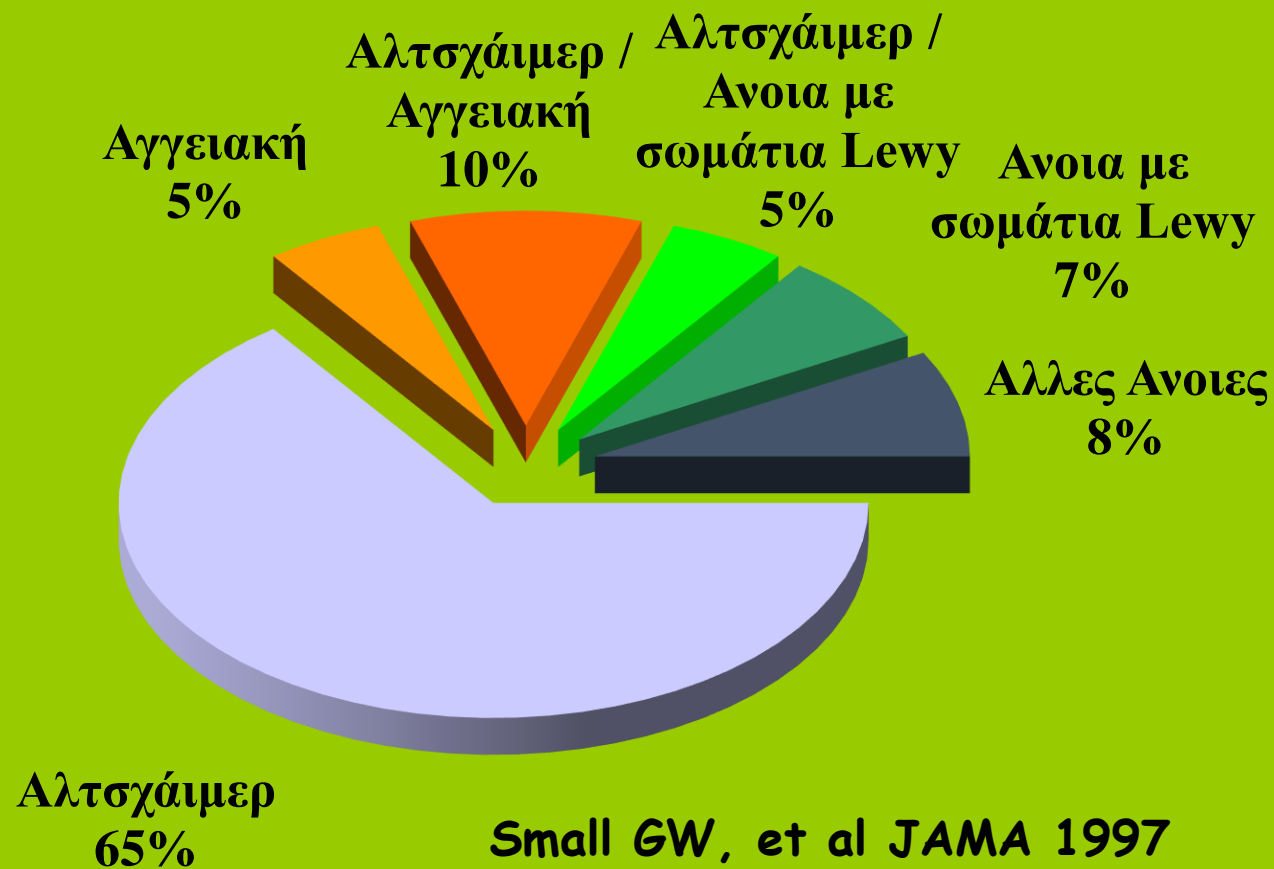

Άνοιες – Άλλα είδη, Πρόληψη

Αγγελική Τσάπανου

ΕΚΠΑ, 2023

Άλλα είδη άνοιας

Small GW, et al JAMA 1997
Morris JC. Clin Geriatri Med 1994

Αγγειακή Άνοια

- **Κριτήρια:**

- Άνοια
- Ενδείξεις εγκεφαλικών αγγειακών βλαβών από το ιστορικό, την εξέταση ή την απεικόνιση
- Αιτιώδης σχέση ανάμεσα στην αγγειακή βλάβη και την άνοια
  - **Χρονική** συσχέτιση (3 μήνες)
  - Σταδιακή – βήμα/βήμα – **κλιμακωτή** χειροτέρευση νοητικών λειτουργιών σχετιζόμενη με αγγειακά συμβάντα
  - **Απεικόνιση** βλαβών σε περιοχές σημαντικές για ανώτερες νοητικές λειτουργίες

Αγγειακή Ανοια

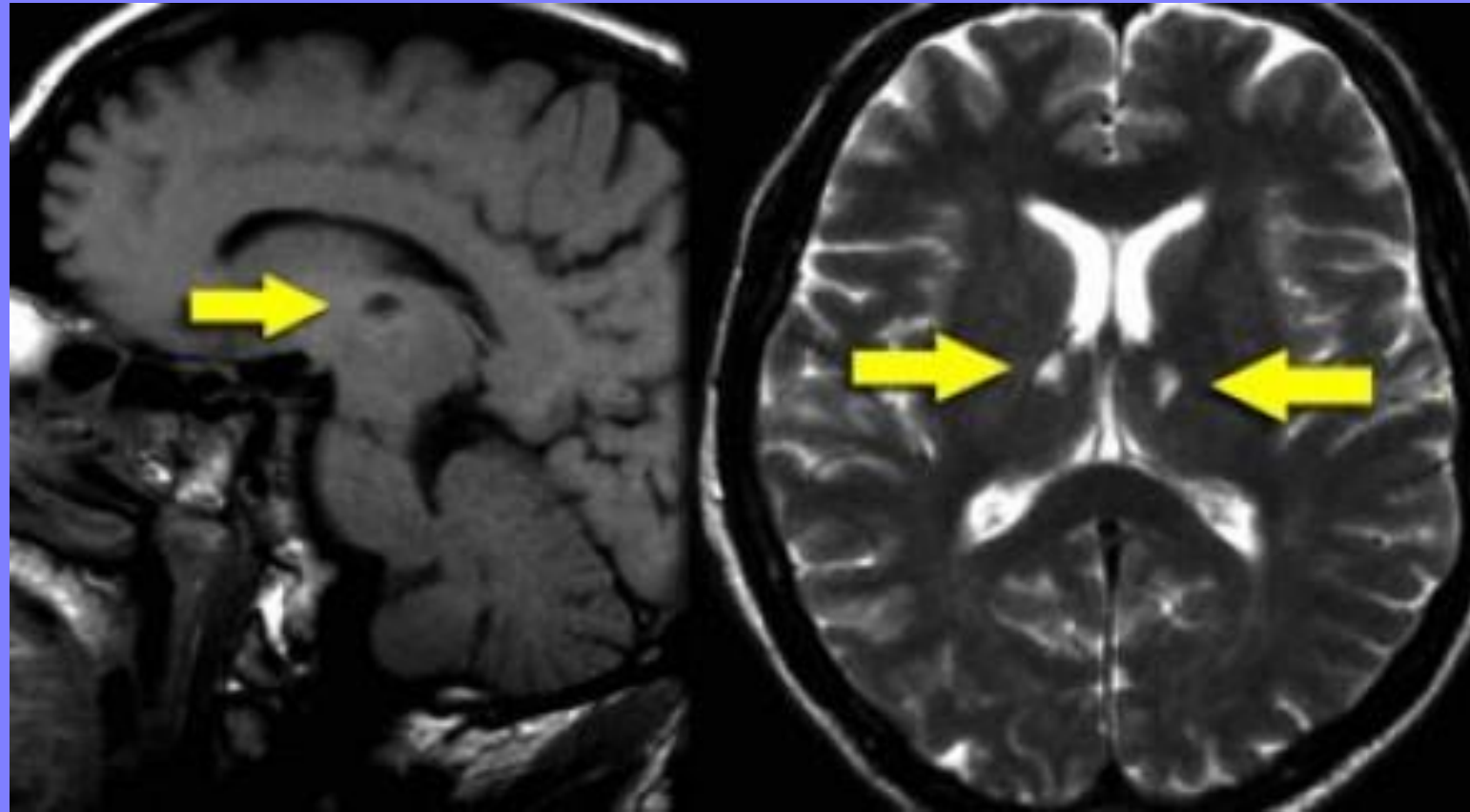

- Παράγοντες κινδύνου:
  - Ηλικία
  - Υπέρταση
  - Διαβήτης
  - Κάπνισμα
  - Δυσλιπιδαιμία
  - Κολπική μαρμαρυγή
  - Παχυσαρκία
  - Γενετικοί παράγοντες (CADASIL)

Strategic Infarct. The medial nuclei of the thalamus play an important role in memory and learning. A large unilateral infarction or bilateral infarctions in this region can cause dementia.

[obtained from <http://www.radiologyassistant.nl/en/p43dbf6d16f98d/dementia-role-of-mri.html#i45e189f04d080>]

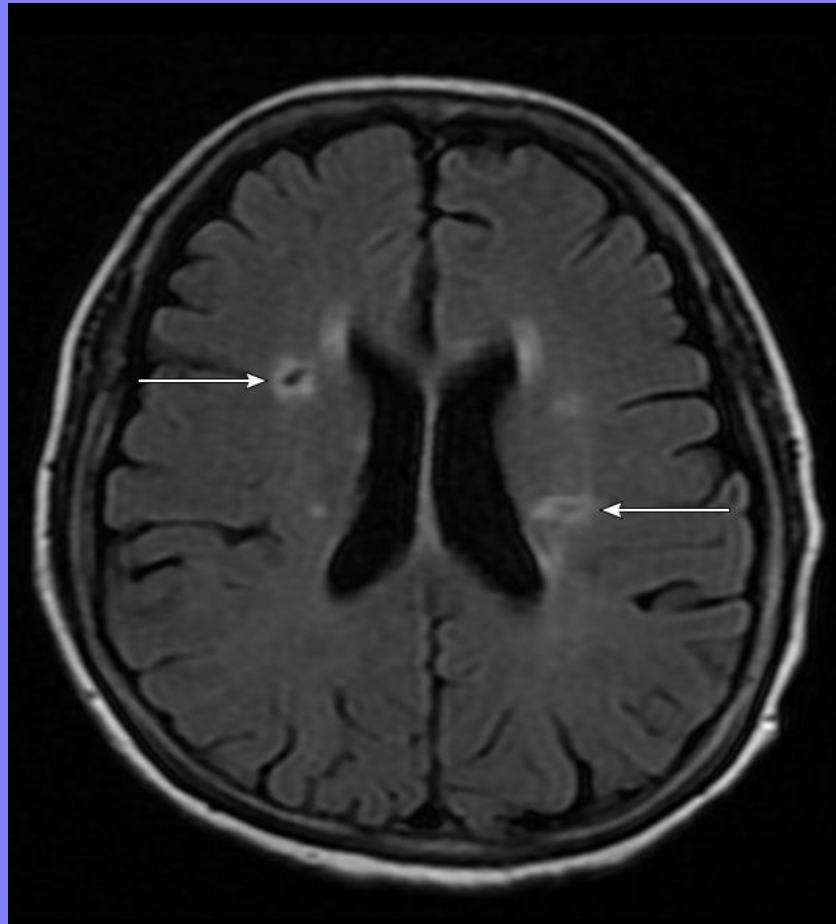
Στρατηγικά
έμφρακτα

Small vessel disease. Axial FLAIR MRI scan demonstrating lacunar infarcts (arrows).

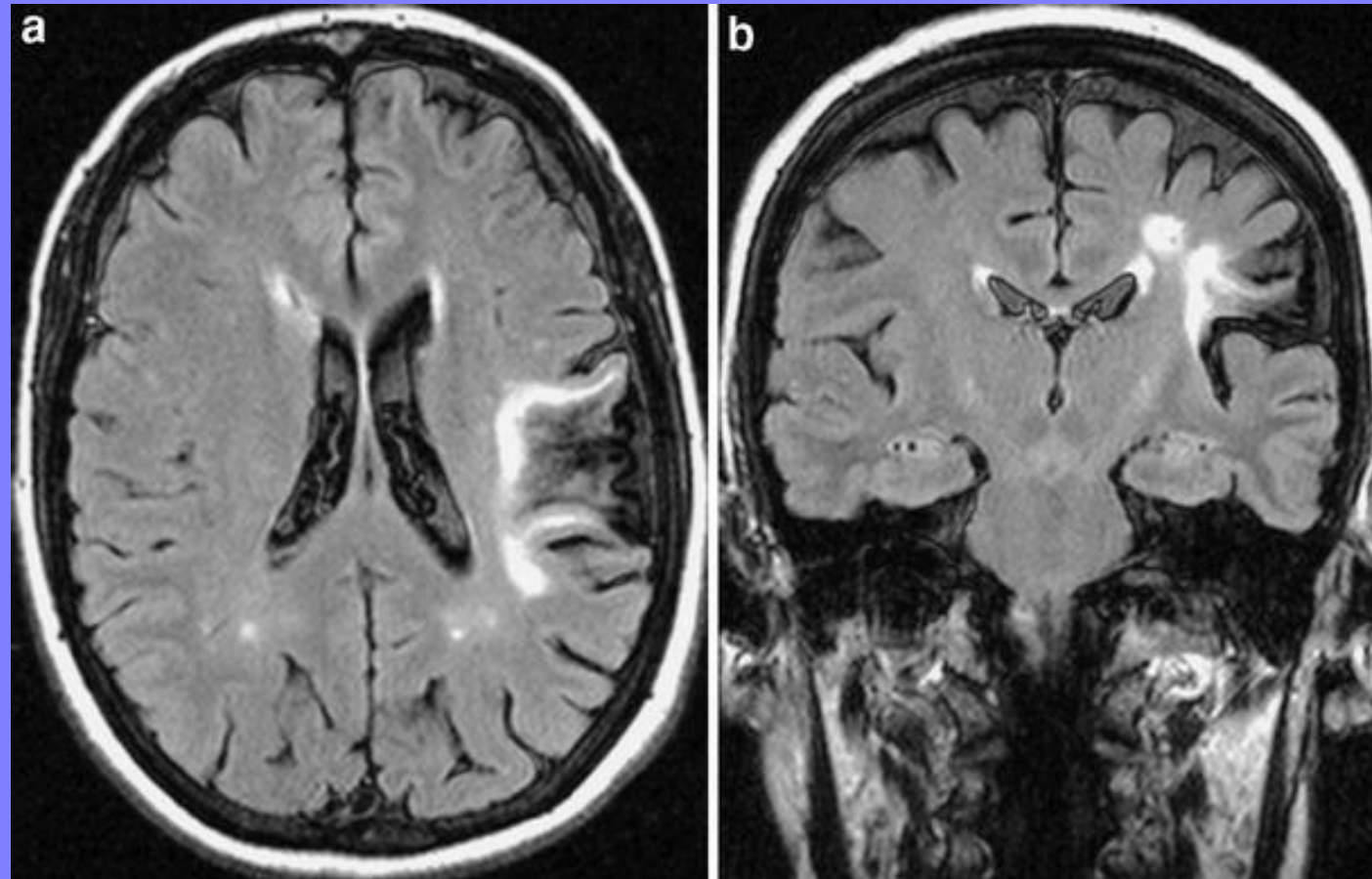
Lacunae are defined radiologically as round or ovoid, subcortical, fluid-filled cavities (signal similar to cerebrospinal fluid) of between 3 and approximately 15 mm in diameter. FLAIR: fluid-attenuated inversion recovery. [obtained from https://www.uptodate.com/contents/image?imageKey=NEURO%2F119394&topicKey=NEURO%2F5085&search=vascular%20dementia&source=outline_link&selectedTitle=1~54]

Νόσος
μικρών
αγγείων

Large vessel infarct. Angular gyrus infarct in a 63-year-old woman with cognitive impairment. **a** Axial and **b** coronal FLAIR MR images show infarct in the left dominant angular gyrus. There are also periventricular and deep white matter hyperintensities (obtained from Guerhazi et al. *Neuroradiology*. 2007 Jan;49(1):1-22.)

Νόσος
μεγάλων
αγγείων

Αγγειακή Ανοια

Πρόγνωση

- Ποικίλλει – ανάλογα με το εάν επιπρόσθετα ΑΕΕ ή όχι

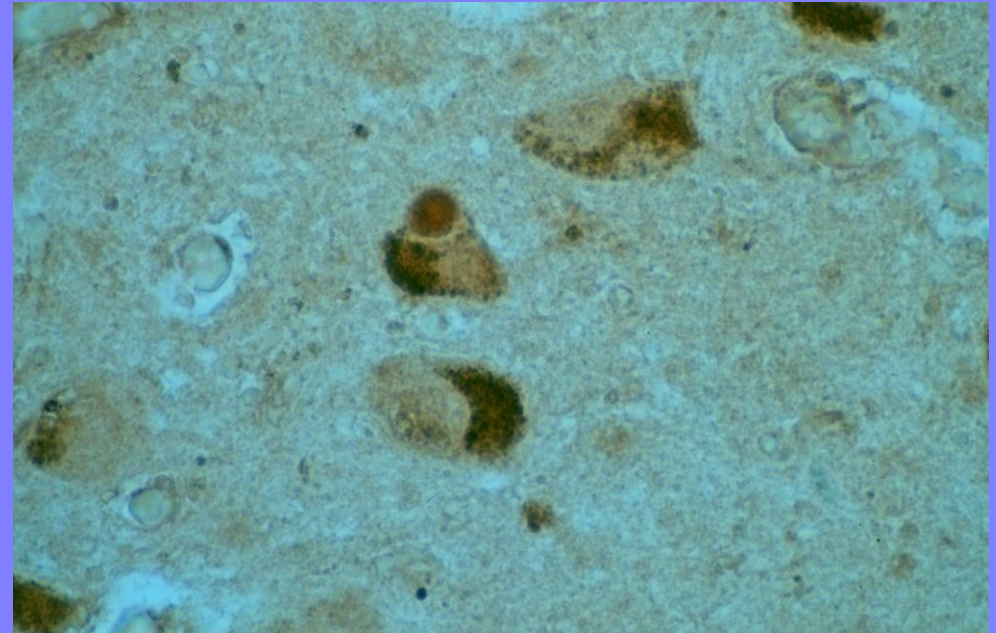
Άλλα είδη Άνοιας
Άνοια με σωμάτια Lewy
Dementia with Lewy Bodies (DLB)
Παρκινσονική Άνοια

Παθολογοανατομία

Μέλαινα ουσία Σωματία Lewy

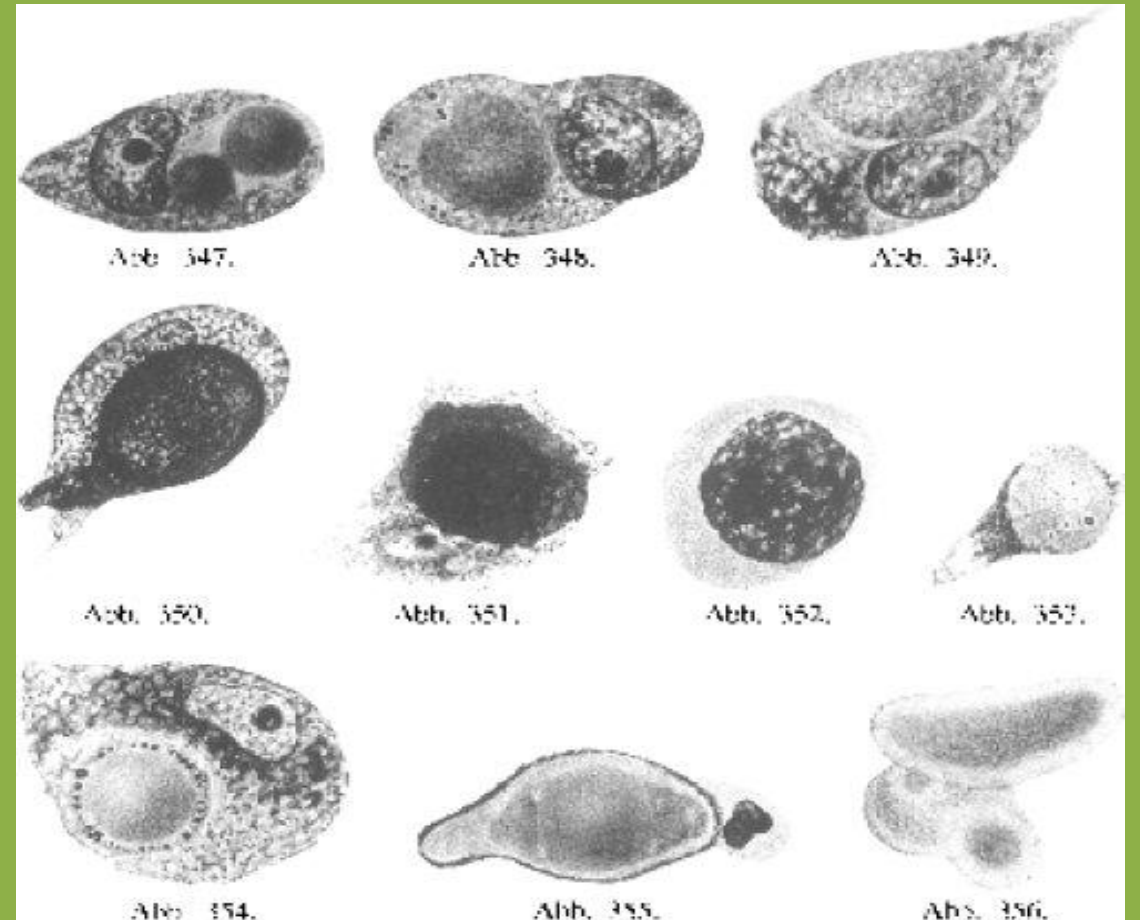

Photograph of
Freidrich Heinrich
Lewy as a surgeon
major in Turkey
during World War I.

- ❑ 1885 Βερολίνο – 1950 Haverfort Pennsylvania
- ❑ Σπουδές Βερολίνο και Ζυρίχη
- ❑ Εργάστηκε στο Μόναχο με Alzheimer την ίδια χρονική περίοδο που ήταν εκεί και οι Creutzfeldt και Jakob
- ❑ Βερολίνο έως 1833
- ❑ Εφυγε απο Ναζιστική Γερμανία στη Βρετανία (1933) και εν συνεχεία στις ΗΠΑ (1934)

Drawings of the Lewy bodies
[Lewy et al., 1923]

Movement Disorders

[Volume 25, Issue 12](https://doi.org/10.1002/mds.22956), pages 1765-1773, 28 JUL 2010 DOI: 10.1002/mds.22956
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/mds.22956/full#fig1>

LEWY BODY DEMENTIA SPECTRUM

Ανοια με σωμάτια Lewy

- 2^η σε συχνότητα άνοια – 12-30% των ανοιών
- Βασικά κριτήρια (άνοια + ...):
  - Εξωπυραμιδικά – **Παρκινσονισμός** (συμμετρική δυσκαμψία, βραδυκινησία, ασυνήθης ο τρόμος ηρεμίας)
  - Επαναλαμβανόμενες, λεπτομερείς, ζωντανές οπικές **ψευδαισθήσεις** (άνθρωποι, ζώα, κλπ)
  - **Διακυμάνσεις** νοητικές με σκαμπανευάσματα προσοχής και εγρήγορσης

Πιθανή: Άνοια + τουλάχιστον 2 βασικά κριτήρια

Ενδεχόμενη: Άνοια + τουλάχιστον 1 βασικό κριτήριο

Ανοια με σωμάτια Lewy

- Επιπλέον συνηγορούντα (υποδηλωτικά) κριτήρια:
  - Διαταραχές του **αυτόνομου** (κυρίως αρτηριακής πίεσης, καρδιακού ρυθμού, λιποθυμίες, συγκοπτικά επεισόδια αλλά και δυσκοιλιότητα)
  - Ευαισθησία στα **νευροληπτικά**
  - Διαταραχή συμπεριφοράς τύπου ύπνου REM / REM sleep behavior disorder (**RBD**)

Παρκινσονική Ανοια

- Εναρξη των νοητικών προβλημάτων όχι νωρίτερα από 1 έτος από την έναρξη των κινητικών (παρκινσονικών) συμπτωμάτων.
- Παθολογοανατομική επικάλυψη
- Προγνωστικές ομοιότητες
- Θεραπευτικές ομοιότητες
  - Rivastigmine (επίσημη ένδειξη)
  - Άλλοι Αναστολείς και Μεμαντίνη (εμπειρικά)

Ανοια με σωματία Lewy

Πρόγνωση

- Παρόμοια με Ανοια τύπου Αλτσχάιμερ
  - 6-9 έτη

Άλλα είδη Άνοιας
Μετωποκροταφική Άνοια
Frontotemporal Dementia (FTD)
[παλαιά Νόσος Pick]

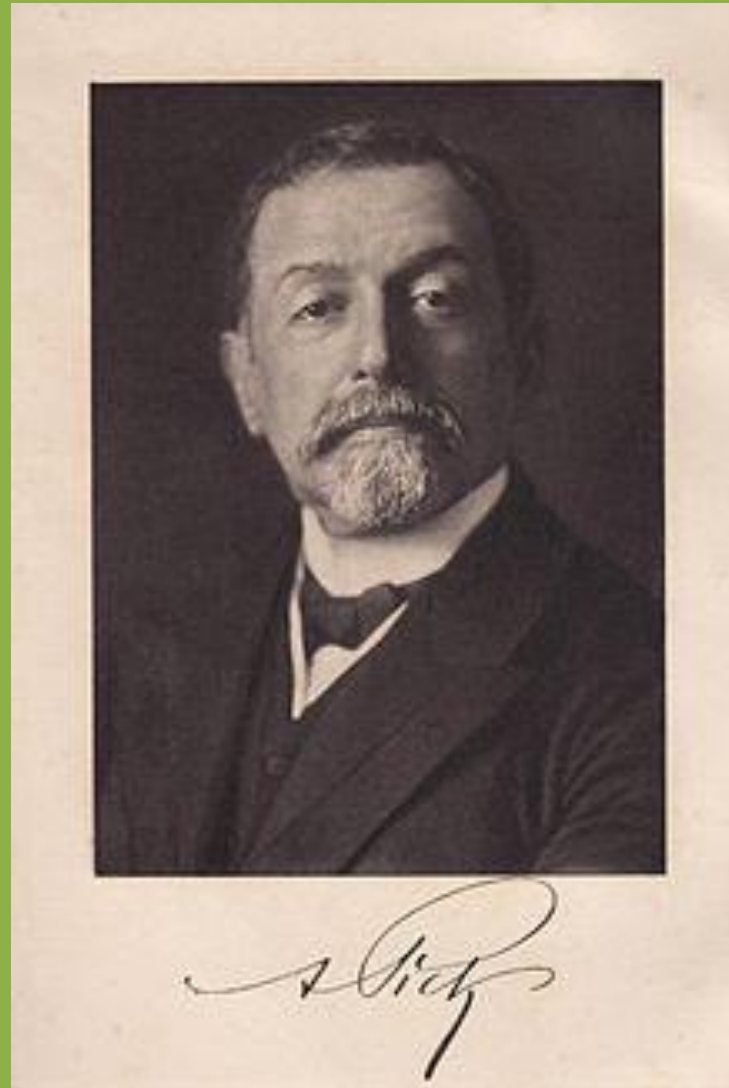
□ 1851 Τσεχία – 1924

Πράγα

□ Σπουδές Βερολίνο

□ Εργάστηκε στο άσυλο του Wehnen (Γερμανία) και ήταν διευθυντής της σχολής

Νευροπαθολογοανατομίας της Πράγας

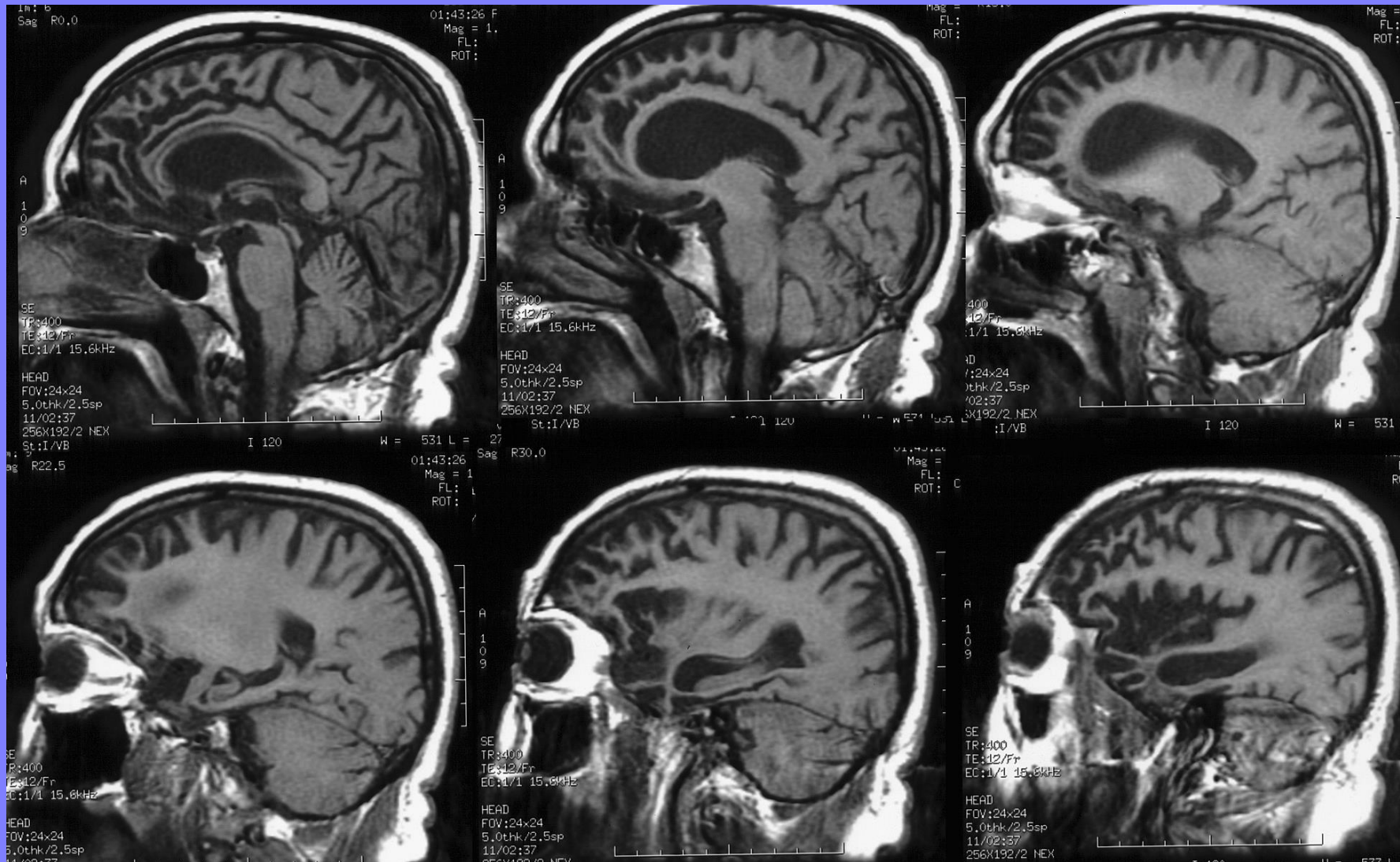
Μεταξύ 1892-1904 δημοσίευσε ανοϊκά περιστατικά με διαταραχές λόγου και προσωπικότητας και σοβαρή περικεχαρακωμένη ατροφία (με απότομη μετάβαση παθολογοανατομικά ανάμεσα στις υγιείς και ατροφικές περιοχές) μετωπιαίου και κροταφικού λοβού

Μετωποκροταφική Άνοια

Άνοια και Νόση: Πρόληψη, Διάγνωση και Αντιμετώπιση

Μετωποκροταφική Ανοια

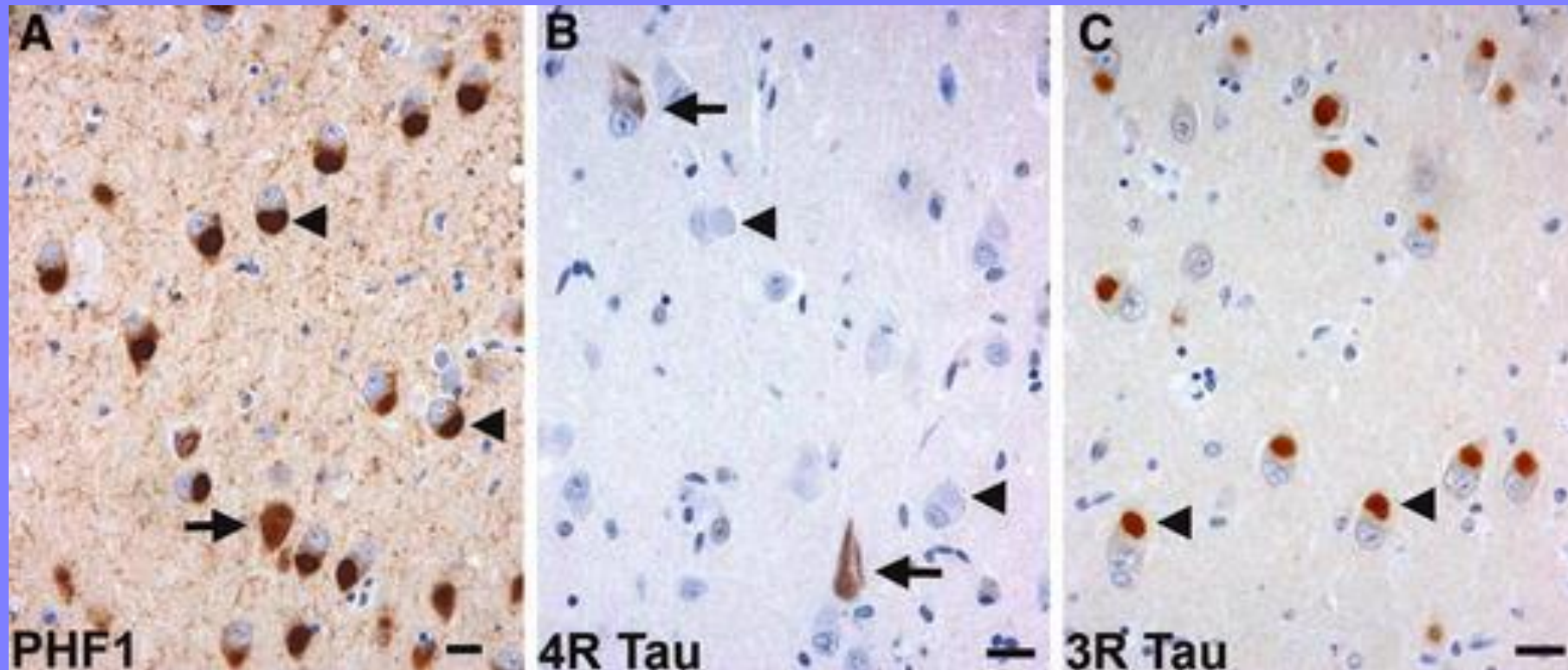

Άνοια και Νόση: Πρόληψη, Διάγνωση και Αντιμετώπιση

Μετωποκροταφική Άνοια - τ πρωτεϊνοπάθεια

Pick bodies (*arrowheads*) and a neurofibrillary tangle (*arrow*) in the subiculum (a) are immunolabeled by anti-phosphorylated tau antibodies (*PHF1* immunohistochemistry). Pick bodies are not immunolabeled with anti-4R tau antibodies (*arrowheads*), while neurofibrillary tangles are immunolabeled (*arrows*) (b). Anti-3R tau antibodies clearly label Pick bodies (*arrowheads*) (c). **b** 4R tau (ET3) and **c** 3R tau (RD3) immunohistochemistry.

Μετωποκροταφική Ανοια

- Κυρίως 2 παθολογοανατομικές αιτίες
- **T πρωτεινοπάθειες (~50%)**
  - τ όχι στους νευρώνες, αλλά στη γλοία
- **TDP-43 (~50%)**

Μετωποκροταφική Άνοια

- Συμπεριφορική
- Πρωτοπαθής Προϊούσα Αφασία
  - Προοδευτική Μη Ρέουσα Αφασία
  - Σημασιολογική Άνοια

Μετωποκροταφική Άνοια

- Συμπεριφορική
  - Σαν κατάθλιψη:
    - Απάθεια, αβουλία, ελλειψη ενδιαφέροντος, κοινωνική απόσυρση,
  - Σα μανία:
    - Άρση αναστολών, μη σεβασμός κοινωνικών κανόνων, παρορμητικότητα, υπερσεξουαλικότητα κλπ.
  - Σαν ιδεοψυχαναγκαστική:
    - Στερεότυπη, ακαμπτη, ψυχαναγκαστική συμπεριφορά, τελετουργίες, κωλύματα
  - Αλλαγή προηγούμενων συνηθειών – προτιμήσεων (μουσική, πολιτικά, αθλητισμός)

Μετωποκροταφική Άνοια

- Πρωτοπαθής Προϊούσα Αφασία
  - Προϊούσα μη ρέουσα αφασία
    - Δυσκολία **έκφρασης** λόγου – φυσιολογική κατανόηση
    - Μη ρέων λόγος
    - Λογοπενία
  - Σημασιολογική άνοια
    - Ρέων λόγος – δυσκολία κατανόησης
    - Απώλεια **νοήματος λέξεων**

Μετωποκροταφική Άνοια

- Ελλείμματα μνήμης (αλλά όχι τόσο έντονα όσο στην άνοια τύπου Άλτσχάιμερ)
- Ελλείμματα ικανοτήτων οργάνωσης, σχεδιασμού, ευελιξίας - δυσεπιτελικότητα
- Διατήρηση οπτικοχωρικών ικανοτήτων – προσανατολισμού
- Ηλικία έναρξης **50-60** - ~ μιά δεκαετία νωρίτερα από την άνοια τύπου Άλτσχάιμερ

Μετωποκροταφική Ανοια

Πρόγνωση

- Ρυθμοί εξέλιξης παρόμοιοι με Ανοια τύπου Αλτσχάιμερ
  - 6-9 ετη
- Σε ~10% συνυπάρχει νόσος κινητικού νευρώνα – χειρότερη πρόγνωση
  - ~3 έτη

Άλλα είδη Άνοιας

Υδροκέφαλος φυσιολογικής πίεσης

Normal Pressure Hydrocephalus (NPH)

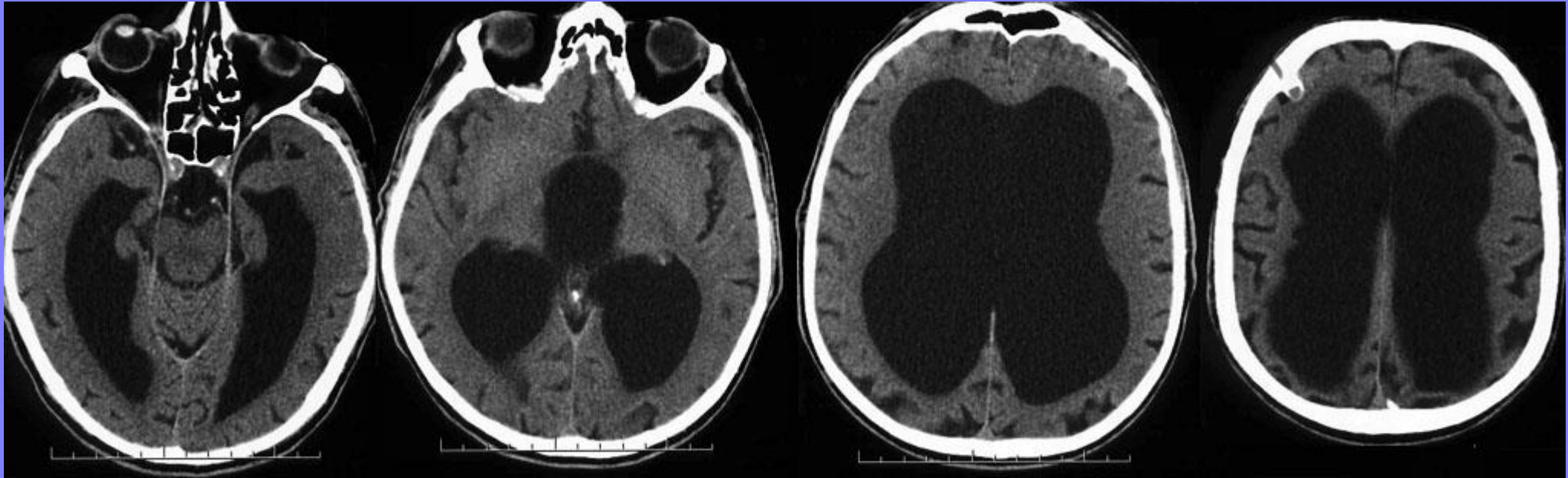

Υδροκέφαλος φυσιολογικής πίεσης

- **Άνοια : «υποφλοιώδης»**
  - Διαταραχή συγκέντρωσης - προσοχής.
  - Ψυχοκινητική επιβράδυνση.
  - Εκτελεστική - επιτελική δυσλειτουργία (οργανωση, σχεδιασμός, έναρξη, ευελιξία, αφηρημένη σκέψη κλπ)
  - Προβληματική ελεύθερη ανάκληση, αλλά καλύτερη αναγνώριση
- **Διαταραχές Βάδισης**
  - μικρα, αργά, συρτά βήματα, παγώματα, «απρακτικό» **«μαγνητικό»**
- **Διαταραχές Ουροποιητικού**
  - Συχνουρία, Ακράτεια [**αρχικά στάδια** νόσου]

Υδροκέφαλος φυσιολογικής πίεσης

Άλλα είδη Άνοιας
Πριονοπάθειες
Νόσος Creutzfeldt-Jakob

Νόσος Creutzfeldt-Jakob

- Άνοια
- Κινητικά προβλήματα
  - Μυοκλονίες
  - Επιληπτικές κρίσεις
  - Αταξία
  - Νόσος κινητικού νευρώνα

Νόσος Creutzfeldt-Jakob

Πρόγνωση

- Πορεία:
  - Ταχέως εξελισσόμενη
    - Κινητικά και νοητικά
    - Θάνατος σε 6 μήνες – 1 έτος

Πρόληψη άνοιας

Πρόληψη

- Προδιαθεσικοί παράγοντες – παράγοντες κινδύνου
- Προστατευτικοί παράγοντες

Πρόληψη άνοιας

Μη τροποποιήσιμοι

- Ηλικία
- Γενετικοί παράγοντες
  - Κληρονομική μορφή (PS1, PS2, APP)
  - Σποραδική μορφή (APOE)
- Φύλο

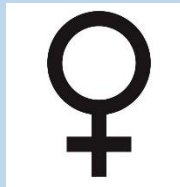
Τροποποιήσιμοι

- Αγγειακοί παράγοντες
- Φάρμακα
  - Στατίνες
  - Αντιφλεγμονώδη
  - Ορμόνες – Οιστρογόνα
- Κάπνισμα
- Τραύμα
- Νοητικό Απόθεμα
  - Εκπαίδευση
  - Επάγγελμα
- Δραστηριότητες
  - Πνευματικές
  - Κοινωνικές
  - Σωματικές
- Διατροφή
- Άλλα

Πρόληψη άνοιας

- Γυναίκες αυξημένο κίνδυνο για άνοια τύπου Αλτσχάιμερ
  - Π.χ. στις ΗΠΑ 6,2 εκατομμύρια ασθενείς με άνοια τύπου Αλτσχάιμερ
    - 3,8 εκατομμύρια γυναίκες (12% των γυναικών ≥ 65)
    - 2,4 εκατομμύρια άνδρες (9% των ανδρών ≥ 65)
    - Δηλαδή ~1,5 εκατομμύριο παραπάνω γυναίκες ασθενείς

Πρόληψη άνοιας

Γενετικοί παράγοντες

- Κληρονομική άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (1%)
  - Καθοριστικά γονίδια (ντετερμινιστικά)
- Σποραδική άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (99%)
  - Προδιαθεσικά γονίδια

Πρόληψη άνοιας

Γενετικοί παράγοντες

- Κληρονομική άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (1%)
- Σποραδική άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (99%)
  - Μη οικογενής - εάν όχι 1^{ου} βαθμού συγγενής με άνοια τύπου Αλτσχάιμερ, κίνδυνος συνολικού κύκλου ζωής 10%
  - Οικογενής - εάν 1^{ου} βαθμού συγγενής με άνοια τύπου Αλτσχάιμερ, κίνδυνος συνολικού κύκλου ζωής 25-40%
    - Αρα ~3πλασιασμός του κινδύνου εάν + οικογενειακό ιστορικό

Πρόληψη άνοιας

Σποραδική άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (99%)

- Προδιαθεσικά γονίδια
  - Απολιποπρωτεΐνη ε
    - 3 αλληλία Απολιποπρωτεΐνης ε (APOE): ε2, ε3, ε4
    - Εάν 1 αλληλίο ε4 (δηλαδή ε4/ε2 ή ε4/ε3)
      - **2πλάσιος** κίνδυνος
    - Εάν 2 αλληλία ε4 (δηλαδή ε4/ε4)
      - **10πλάσιος** κίνδυνος
  - Άλλα προδιαθεσικά γονίδια

Πρόληψη άνοιας

Υπέρταση

- Φαίνεται ότι η υπέρταση, ιδίως στη μέση ηλικία αυξάνει τον κίνδυνο για άνοια
- Σαφώς αυξάνεται η πιθανότητα για αγγειακές βλάβες
- Όχι σαφές αν αυξάνεται η πιθανότητα για άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (δηλαδή για εκφυλιστικές βλάβες του εγκεφάλου)
- Η αντι-υπερτασική θεραπεία ενδεχομένως να βοηθά

Πρόληψη άνοιας

Υπεργλυκαιμία και Διαβήτης

- Ο διαβήτης αυξάνει τον κίνδυνο για άνοια
- Και κλινικές και παθολογοανατομικές μελέτες δείχνουν ότι αυξάνει την πιθανότητα για αγγειακές βλάβες – αγγειακή άνοια
- Όχι σαφές αν αυξάνεται η πιθανότητα και για άνοια τύπου Αλτσχάιμερ (δηλαδή για εκφυλιστικές βλάβες του εγκεφάλου)
- Δεν είναι σαφές αν η αντιδιαβητική θεραπεία προστατεύει σαφώς από μελλοντική άνοια

Πρόληψη άνοιας

Παχυσαρκία

- Υψηλότερος δείκτης μάζας σώματος σε μέση ηλικία φαίνεται να αυξάνει την πιθανότητα άνοιας στην τρίτη ηλικία
- Σε μεγαλύτερες ηλικίες, κοντινότερα χρονικά στην άνοια, η σχέση φαίνεται να αντιστρέφεται: ασθενείς με άνοια παρουσιάζουν απώλεια βάρους.
- Αυτό μπορεί να παρατηρείται και έτη προ της έναρξης των νοητικών συμπτωμάτων.

Πρόληψη άνοιας

Ορμονική υποκατάσταση

- Η αγωγή ορμονικής υποκατάστασης (μορφές οιστρογόνων, προγεστερόνης) σε μετεμμηνοπαυσιακές γυναίκες δεν επηρεάζει την πιθανότητα ανάπτυξης άνοιας
- Φαίνεται ότι ισχύει ακόμα και αν η υποκατάσταση ξεκινήσει σε σχετικά νεαρή ηλικία, δηλαδή χρονικά πολύ κοντά στην εμμηνόπαυση.

Πρόληψη άνοιας

Κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις

- Οι κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις αυξάνουν την πιθανότητα μελλοντικής ανάπτυξης άνοιας
- Δεν είναι σαφές αν επηρεάζουν την πιθανότητα ανάπτυξης άνοιας τύπου Αλτσχάιμερ (εκφυλιστικές δηλαδή βλάβες του εγκεφάλου)
- Η αύξηση κινδύνου φαίνεται να ισχύει για αρκετά έτη μετά την κάκωση.
- Όσο μεγαλύτερη η βαρύτητα της κάκωσης, τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος.

Πρόληψη άνοιας

Κάπνισμα

- Το κάπνισμα αυξάνει τον κίνδυνο άνοιας
- Η σχέση φαίνεται δοσοεξαρτώμενη

Πρόληψη άνοιας

Κατάθλιψη - Άγχος

- Η κατάθλιψη είναι συχνά αποτέλεσμα των παθήσεων που προκαλούν άνοια (δηλαδή των βιολογικών αλλαγών του εγκεφάλου που προκαλούν και τα νοητικά προβλήματα).
- Η κατάθλιψη, αλλά και άλλες νευροψυχιατρικές διαταραχές μπορεί να είναι και τα αρχικά συμπτώματα (Ήπια Συμπεριφορική Διαταραχή – Mild Behavioral Impairment / MBI)
- Τα δεδομένα ως προς το άγχος (ή σχετικά στοιχεία προσωπικότητας όπως η αντίληψη του περιβάλλοντος ως στρεσογόνου (neuroticism) είναι παρόμοια.
- Κάποιες μελέτες φαίνεται να δείχνουν συσχέτιση της κατάθλιψης με την άνοια ακόμα και δεκαετίες νωρίτερα.

Πρόληψη άνοιας

- **Παθητικό Νοητικό Απόθεμα**

- Υψηλότερο κατώφλι για κλινική εκδήλωση νόσου
  - “hardware” (μέγεθος εγκεφάλου, αριθμός νευρώνων, συνάψεων κλπ)

- **Ενεργητικό Νοητικό Απόθεμα**

- Πιο αποδοτική χρήση ήδη υφιστάμενων νευρωνικών δικτύων
- Πιο αποδοτική στρατολόγηση / χρήση εναλλακτικών νευρωνικών δικτύων
  - “software” (ίδιος αριθμός νευρώνων, συνάψεων αλλά οργανωμένοι / χρησιμοποιούμενοι με πιο λειτουργικό - αποδοτικό τρόπο)

Πρόληψη άνοιας

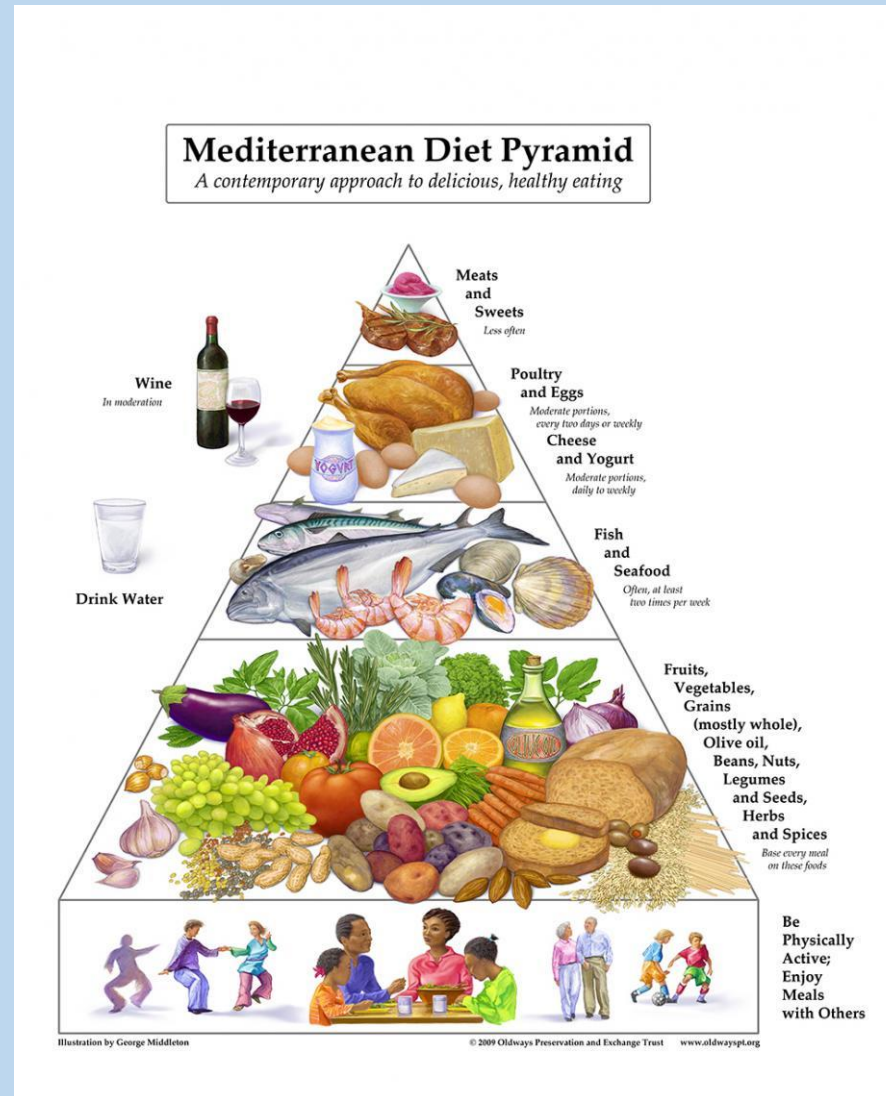

Διατροφή

- Βιβλιογραφία αντικρουόμενη: όχι σαφές ποιο ακριβώς θρεπτικό συστατικό ή ποιο τρόφιμο μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο
- Μεθοδολογικά πλεονεκτήματα χρήσης διατροφικών προτύπων
- Η παραδοσιακή Μεσογειακή διατροφή φαίνεται να είναι το διατροφικό πρότυπο με την ισχυρότερη βιβλιογραφική υποστήριξη.
- Η ενδεχόμενη προστατευτική δράση φαίνεται να είναι ανεξάρτητη άλλων παραγόντων όπως της σωματικής άσκησης.

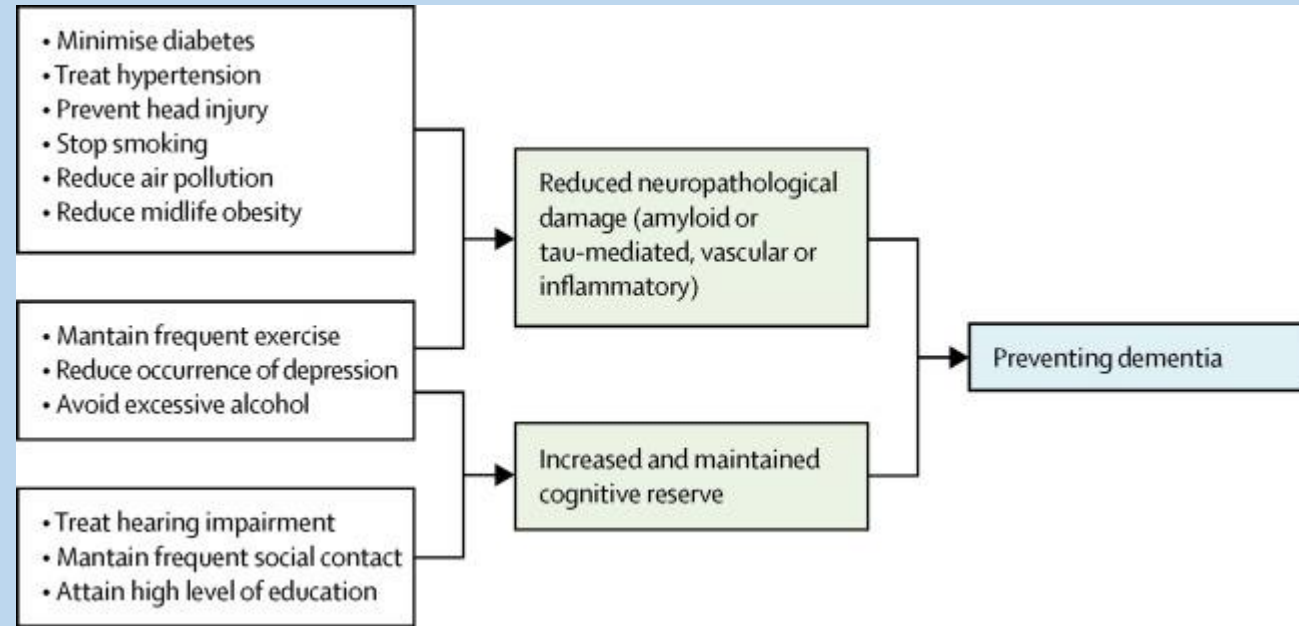
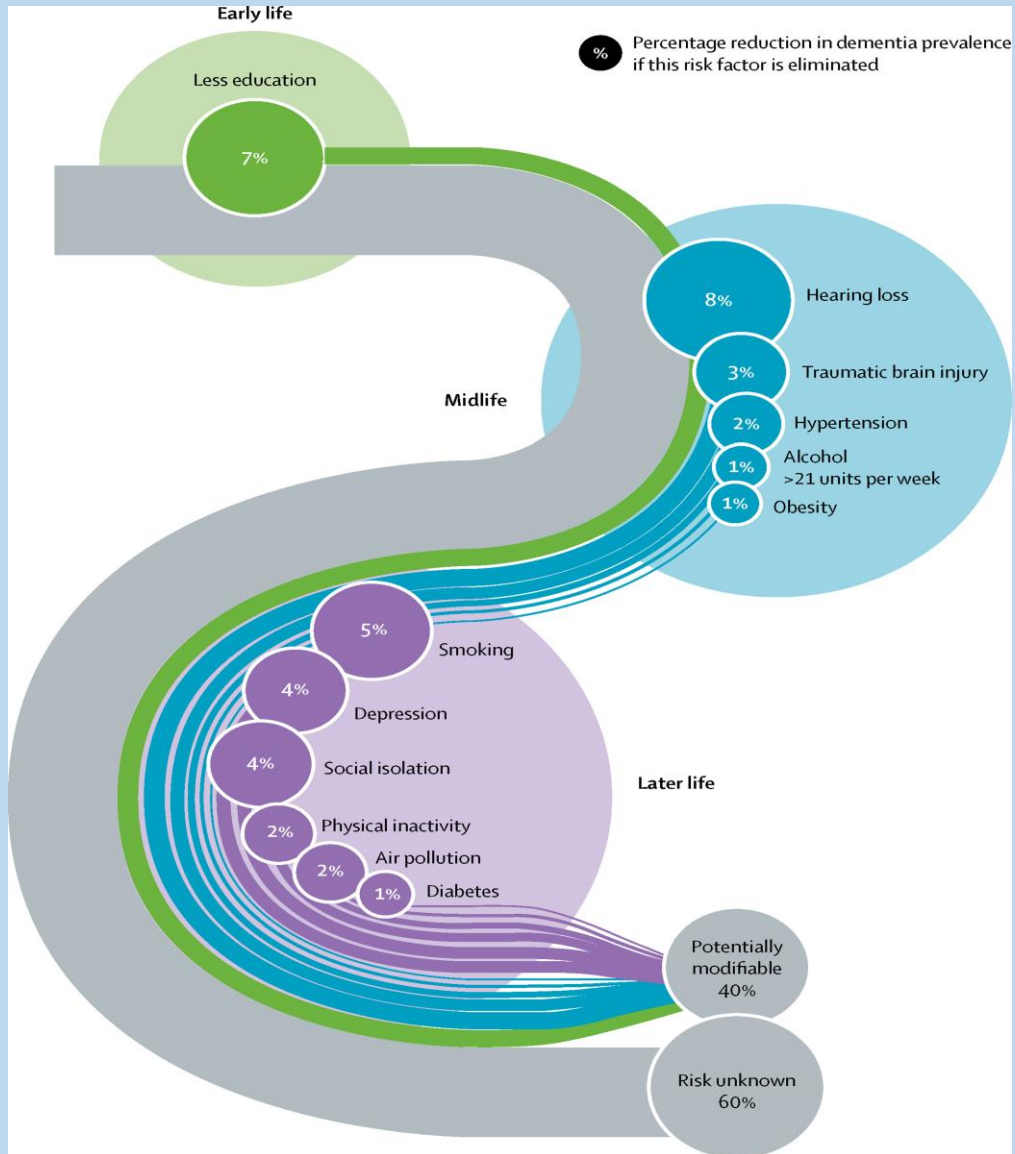

Πρόληψη άνοιας

Άνοια και Νόση: Πρόληψη, Διάγνωση και Αντιμετώπιση

Πρόληψη άνοιας

Dementia prevention, intervention, and care: 2020 report of the *Lancet* Commission

Gill Livingston, Jonathan Huntley, Andrew Sommerlad, David Ames, Clive Ballard, Sube Banerjee, Carol Brayne, Alistair Burns, Jitka Cohen-Mansfield, Claudia Cooper, Sergi G Costafreda, Amit Das, Nick Fox, Laura N Gillin, Robert Howard, Helen Kales, Milka Kivimäki, Eric B Larson, Adesola Ogunniyi, Vasiliki Orgeta, Karen Ritchie, Kenneth Rockwood, Elizabeth L Sampson, Quinicy Samus, Lon S Schneider, Geir Selbaek, Linda Teri, Naaheed Mukadam

Πρόληψη άνοιας

Επιπλέον παράγοντες

- Χαρακτηριστικά προσωπικότητας
- Επιδράσεις κατά την κύηση
- Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση περιγεννητικά - στα πρώιμα χρόνια της ζωής
- Παχυσαρκία, ιδίως στη μέση ηλικία
- Αισθητηριακή αποστέρηση και ελλείμματα
  - Ακοή
  - Οραση
- Περιβαλλοντική μόλυνση

Πρόληψη άνοιας

Χρονισμός και αλληλεπιδράσεις

- Ενδεχόμενες αλληλεπιδράσεις περιβαλλοντικών με βιολογικούς προδιαθεσικούς – προστατευτικούς παράγοντες.
- Επίδραση διαφορετικών παραγόντων σε διαφορετικές χρονικές περιόδους της ζωής

Πρόληψη Άνοιας

- Νοητική ενδυνάμωση
- Φυσική άσκηση
- Ύπνος
- Διατροφή

Περισσότερες πληροφορίες...

- <https://alz.cce.uoa.gr/course-presentation/>

